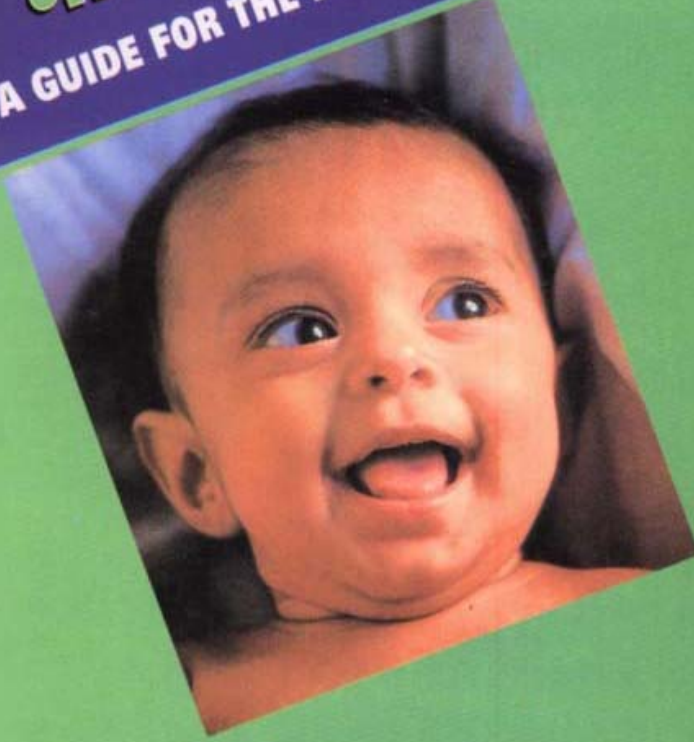

મારે મા બનવું છે

A GUIDE FOR THE INFERTILE COUPLE

ડૉ. અનિરુદ્ધ માલપાની અને ડૉ. અંજલિ માલપાની
રચિત પ્રખ્યાત અંગ્રેજી પુસ્તક “ગેટીંગ પ્રેગનન્ટ” નો ગુજરાતી અનુવાદ.

- અનુ. પ્રો. સરોજ દેસાઈ

અનુક્રમણિકા

પાનું નં.

પ્રસ્તાવના

૧	બાળક કેવી રીતે સર્જાય છે - પાયાની સમજણ	૧
૨	તમને વંધ્યત્વની સમસ્યા છે ? ચિંતા કરવાનો આરંભ ક્યારે કરવો-	૧૬
૩	શી તકલીફ છે એની શોધ-મૂળ વૈધકીય તપાસ	૨૩
૪	પુરૂષની તપાસ : વીર્યનું પૃથક્કરણ	૨૭
૫	વીર્ય-પરીક્ષણ કર્યા પછી	૩૩
૬	પુરૂષના વંધ્યત્વની ચિકિત્સા અને સારવાર- વધુ ગૂંચવણ !	૪૦
૭	શુક્રાણુઓનો નીચી કોટિનો આંક ધરાવતા પુરૂષનો દાખલો	૫૪
૮	અલ્ટ્રાસાઉન્ડ - ધ્વનિ સાથે જોવું	૫૮
૯	લેપરોસ્કોપી	૬૪
૧૦	હિસ્ટરોસ્કોપી	૭૨
૧૧	વાહિનીઓનો સંબંધ	૭૬
૧૨	અંડમોચન - નિયમિત અને અનિયમિત	૮૭
૧૩	અંડાશયનો પોલિસિસ્ટીક રોગ	૯૮
૧૪	ગર્ભાશય-ગ્રીવાના સંદર્ભમાં	૧૦૦
૧૫	ચેહરા અને શરીર ઉપર ઉગતા વધારાના વાળ	૧૦૬
૧૬	એન્ડોમિટ્રિઓસીસ - એક મૂક આક્રમક	૧૧૦
૧૭	એક્ટોપિક સગર્ભાવસ્થા	૧૧૬
૧૮	સ્પષ્ટીકરણ ન કરી શકાય એવું વંધ્યત્વ	૧૨૧
૧૯	દુર્યમ દરજ્જાનું વંધ્યત્વ- પ્રજોત્પાદન યોગ્ય અને વંધ્ય દુનિયાની વચ્ચે સપડાવું.	૧૨૫
૨૦	રિક્ટ હસ્ત - કસુવાવડનો એક માત્ર માનસિક આઘાત	૧૨૮
૨૧	તમારી દવાઓની સમજણ	૧૩૯
૨૨	પતિના શુક્રાણુ દ્વારા કૃત્રિમ વીર્યસેચન (ગર્ભાધાન)	૧૫૨

૨૩ ટેસ્ટ ટ્યુબ બાળકો- આય.વી.એફ. ને જી.આય.એફ.ટી.	૧૫૮
૨૪ દાનીના શુક્રાણુનો ઉપયોગ	૧૮૭
૨૫ અવેજીમાં માતા બનવું	૧૯૫
૨૬ બસ, હવે બહુ થયું - હવે તો સારવારના પૂર્ણવિરામનો નિર્ણય	૧૯૯
૨૭ દત્તક સંતાન-તમારી પસંદગી	૨૦૩
૨૮ બાળક-મુક્ત જીવન-જીંદગી સંતાન-વિહોણી	૨૧૦
૨૯ વંધ્યત્વને લીધે સર્જતી લાગણીઓની દુર્દશા	૨૧૫
૩૦ વંધ્યત્વનો સમજણપૂર્વકનો સામનો કેવી રીતે કરવો	૨૨૧
૩૧ વંધ્યત્વ અને સંભોગ	૨૩૧
૩૨ આધારવૃંદ -આત્મનિર્ભરતા ઉત્તમ સહાયતા	૨૩૮
૩૩ વંધ્યત્વ અંગેની માન્યતાઓ અને ગેરસમજણો	૨૪૨
૩૪ મદદની હૂંફ - મિત્રો અને સગાંવહાલાં શી રીતે મદદ કરી શકે ?	૨૪૭
૩૫ સારવાર અંગે નિર્ણયો લેવા	૨૫૦
૩૬ વૈદકીય જૂથમાં તમારી ભૂમિકા	૨૫૭
૩૭ નૈતિક સિદ્ધાંત-સારથ્યાં કે ખોટા	૨૬૪
૩૮ સારવારનો ખર્ચ કેટલો થશે ?	૨૬૬
૩૯ અંતે સગર્ભા !	૨૬૯
૪૦ વંધ્યત્વ અટકાવવું	૨૭૭
૪૧ વંધ્ય દરદીની પ્રાર્થના અને વંધ્યત્વની પરિભાષા શબ્દસૂચિ	૨૮૨ ૨૮૫

પ્રસ્તાવના

વંદ્યત્વમાંથી - વાંઝિયાપણામાંથી મુકિત મેળવવાનો ભગીરથ પ્રયાસ એટલે જાણે કે કોઈ વિકટ ગૂંચવણભરેલી જટિલ જાળમાંથી પોતાની જાતને મુક્ત કરવાનો દાડણા અનુભવ તમારી સામે શું છે એ તમે સ્પષ્ટપણે જોઈ જ ન શકો અને તેથી તમારે જે જોઈએ એ મેળવવાનો રસ્તો પણ પામી ન શકો. એક ને એક રસ્તાપર તમે વારંવાર ભટક્યા જ કરો, અંતે ખોવાઈ જાઓ અને સંપૂર્ણત : ગૂંચવાઈ જાઓ. તમને એવો અનુભવ થાય કે તમે સાવ એકલા-અટૂલા પડી ગયા છો અને તમને રસ્તો બતાવવાવાળું કોઈ નથી.

વંદ્યત્વને (વાંઝિયાપણાને) સંબંધિત ઘણી બધી સમસ્યાઓ છે પણ ઉકેલ ઘણાં ઓછા છે. કયા ડૉક્ટરો નિષ્ણાત છે ? કઈ સારવાર અતિશય અસરકારક છે ? કયા વિકલ્પોની પસંદગી કરી શકાય- જેથી વાંઝિયાપણામાંથી મુકિતનો માર્ગ મેળવી શકાય?

પ્રસ્તુત પુસ્તકની વિષય સૂચિ એવી રીતે પસંદ કરવામાં આવી છે જેથી વંદ્ય દંપતિની સમક્ષ સમગ્રપણે વંદ્યત્વના અનુભવોનું વ્યાપક ચિત્રણ રજૂ થાય અને સાથે સાથે તેઓ વંદ્યત્વની વિકટ મૂંઝવણમાંથી મુક્ત થવાનો માર્ગ શક્ય તેટલી અસરકારક રીતે સાધ્ય કરી શકે. તમારે તમારી જાતે જ તમારો માર્ગ શોધી કાઢવાનો છે અને એ માટે આ પુસ્તક માર્ગદર્શક બની તમારી મદદ કરશે.

વંદ્યત્વની સમસ્યા પુરુષ અને સ્ત્રી બન્ને ઉપર સમાન અસર કરે છે. એ ભય, બેચેની, ગુસ્સો, અપરાધ, દુઃખ અને અંતે આશાને જન્મ આપે છે. આ એક એવી સમસ્યા છે જે તમારી ભાવનાઓની દુનિયાના ઊંડાણ સુધી પહોંચી જાય છે અને તમારા અંગત સંબંધો પર આક્રમણ કરે છે. વંદ્યત્વ તમારી સમગ્ર શક્તિ અને ધ્યાન ઝૂંટવી શકે છે. વંદ્યત્વને કારણે સર્જાયેલો આ ગૂંચવાડો તમારી પાસે સમય, ધન તથા સંપૂર્ણ બાંધારીની જબરદસ્ત માગણી કરે છે. એ કદાચ તમારી જિંદગીની કાયમ માટેની ઘેલછા પણ બની શકે.

તમારી વંદ્યત્વની સમસ્યાનો સામનો કરવાની પ્રવૃત્તિ ખૂબ જ કાળજી માગી લે છે, એ માટે વિપુલ સમય અને પરિશ્રમની આવશ્યકતા છે. આ પુસ્તક તમને સાબિત કરી આપશે કે વંદ્યત્વ એ અતિ મુશ્કેલ પરિસ્થિતિ છે પણ સાથે સાથે વંદ્યત્વની સમસ્યાને ઉકેલવાના રસ્તા પણ બતાવશે.

પ્રસ્તુત પુસ્તક એક અતિશય મહત્વનો સંદેશો તમારા સુધી પહોંચાડવા માગે છે તેએ છે. કે તમારે તમારી વૈધકીય સારવાર દરમ્યાન સક્રીય ફાળો આપવો, અતિશય જરૂરી છે. તમે તમારી વૈધકીય સંકુલના એક મહત્વના સભ્ય છો. તમે જેટલું વધારે જાણશો- સમજશો તેટલું તમારા જીવન ઉપર પ્રત્યક્ષપણે અસર કરતા નિર્ણયો અંગેની વિચારણામાં ભાગ લઈ શકશો. વંદ્યત્વ લાચારીની લાગણીને જન્મ આપી શકે છે કારણ કે તમે જ્યારે ઈચ્છો છો ત્યારે સંતાન પ્રાપ્ત કરી શકતા નથી. માટે જ આવી પરિસ્થિતિ ઉપર કાબુ મેળવવાનો એક જ માર્ગ છે અને તે એ કે સંપૂર્ણ જાણકારી સાથે વંદ્યત્વની સમસ્યાનો ઉકેલ લાવવા માટે સક્રીયપણે જાતે ભાગ લેવો.

તમારું પોતાનું સંપૂર્ણત : જાણકાર હોવાનું શા માટે મહત્વનું છે ? દુર્ભાગ્યવશ જાણકારી ન હોવાને કારણે ઘણા ખરા વંદ્ય દંપતિને કડ્ડા દુઃખદાયી અનુભવો ભોગવવા

પડે છે. દાખલા તરીકે :-

- (૧) તેઓની કોઈ એવી સમસ્યા હોઈ શકે કે જેની ફલદાયી અસરકારક સારવાર હોય પણ તેઓ એ સારવાર મેળવી ન શક્યા હોય. એવું વંદ્યત્વ કે જેની ફલદાયી સારવાર જ ન હોય એ તો અતિશય વિનાશક-ભયંકર છે જ; પણ એવું વંદ્યત્વ જેની ફલદાયી સારવાર થઈ શકે છે છતાં પણ યોગ્ય સારવાર ન મળી હોય એ તો સાચા અર્થમાં કડ્ડાંતિક કહેવાય !
- (૨) તેઓએ યોગ્ય - સાચી ચિકિત્સા ન કરાવડાવી હોય.
- (૩) તેમના ડૉક્ટર - ભલે ખૂબ જ નિષ્ણાત હોય તો પણ નિદાન કરતી વેળાએ, તેમને માટે નાની મોટી અનેક વિગતો યોગ્ય રીતે એકત્રિત ન કરી શક્યા હોય.
- (૪) તેઓ કદાચ એવી સારવાર મેળવી રહ્યા હોય જેથી ગર્ભધારણ થવાની શક્યતા વધવાને બદલે ઘટી જતી હોય.
- (૫) દરેક વ્યક્તિની સહનશક્તિની એક ચોકકસ મર્યાદા હોય છે, જે આર્થિક, શારીરિક અથવા લાગણીઓ અંગેની હોઈ શકે. કેટલીક વાર એવું બને છે કે તેઓ યોગ્ય સારવાર મેળવતાં પહેલાં જ સહનશક્તિની આ મર્યાદા વટાવી ચૂક્યાં હોય.

મુખ્ય મહત્વની વાત એ છે કે મુદ્દાસરની માહિતી હોવાથી સગર્ભા બનવાની પરિસ્થિતિમાં ઘણો ફરક પડે છે. જો તમે તમારો સમય, પરિશ્રમ અને ધનનો વ્યવસ્થિત સારી રીતે ઉપયોગ કર્યો હોય તો આવી માહિતી તમને નિર્ણય લેવામાં સહાયભૂત થાય છે. સાથે સાથે આ માહિતી તમને પ્રયત્નો કરવાની પ્રવૃત્તિ ક્યારે અટકાવી દેવી એ બાબતમાં પણ મદદ કરે છે. માહિતીપૂર્ણ અભિગમ જીવન પરનો કાબૂટકાવી રાખશે; અને તમારાથી જેટલું થઈ શકે એમ હતું. એટલું તમે કર્યું છે. એ વાત સમજવામાં પણ મદદરૂપ થશે. અને અગર તમે સગર્ભા ન પણ બનો તો પણ તમે તમારી વંદ્યત્વની સમસ્યા સંપૂર્ણપણે સમજી શક્યા છો અને તમે તમારો સગર્ભા બનવાનો હેતુ સિદ્ધ કરવા માટે બધો જ પરિશ્રમ કરી ચૂક્યા છો. એ વાતનો સંતોષ થશે. જ્ઞાન, (માહિતી) તમારી શક્તિ બનશે.

પ્રસ્તુત પુસ્તક પહેલા પાનાથી તે છેલ્લા પાના સુધી વાંચી શકાય છે અથવા તમારી વિશિષ્ટ સમસ્યાને સંબંધિત કોઈ ખાસ પ્રકરણ પણ સંદર્ભ માટે તમે પસંદ કરી શકો છો. અમે જાણી જોઈને કેટલાક મુદ્દાઓનું પુનરાવર્તન કર્યું છે, જેથી પ્રત્યેક પ્રકરણ એક સ્વતંત્ર આગવો લેખ બની શકે. એક હૃદયપૂર્વકનો એકરાર છે કે આ પુસ્તક લખવાનો હેતુ દંપતિઓને તેમની જરૂરિયાતને અનુરૂપ વૈધકીય તપાસમાંથી પ્રસાર થવાનું શીખવવાનો નથી. પણ ઊલટાનો એ હેતુ છે કે દંપતિઓને પૂરતાં પ્રમાણમાં જાણકારી આપવી જેથી તેઓ યોગ્ય ડૉક્ટર મેળવી શકે અને દર્દીઓને સૂચના આપ્યા મુજબ તેઓ પોતાની સારવાર લેવામાં અસરકારક રીતે સક્રીય જાણો આપે.

અમારો અનુભવ છે કે જે દર્દીઓએ પૂરતી જાણકારી મેળવી છે તેઓ સારામાં સારા દર્દીઓ છે, જેઓ પોતાની સારવારમાં સક્રીય જાણો આપે છે, જેથી ડૉક્ટરની સાથે સાથે કામ કરી સફળ સારવારની યોજના તૈયાર કરી શકે અમે આશા રાખીએ છીએ કે આ પુસ્તક વંદ્ય દંપતિઓને સાચી માહિતી અને જ્ઞાનના અધિકારી બનવામાં મદદરૂપ થાય જેથી તેઓ પોતે પોતાની જાત માટે સાચા નિર્ણયો લઈ શકે ! અંતે તમારી સંતાન-પ્રાપ્તિની શોધ સફળ થાઓ એવી શુભેચ્છા !

૧ બાળક કેવી રીતે સર્જાય છે- પાયાની સમજણ

સ્ત્રીનું પ્રજનન-તંત્ર : સ્ત્રીના શરીરમાં આવેલા બહારથી દેખાતી જાતીય અને પ્રજનન-તંત્રના અવયવોને બાહ્ય-જનનેદ્રિયો કહેવાય છે. આ જનનેદ્રિયના ત્રણ મુખદ્વાર હોય છે. આગળના ભાગમાં આવેલા મુખદ્વારને મુત્રનલિકા કહે છે, જ્યાંથી મૂત્ર બહાર નીકળે છે; મૂત્રનલિકાની નીચે આવેલા મુખદ્વારને ઇન્ટ્રોઈટસ કહે છે જે યોનિ તરફ ખુલે છે, અને ત્રીજા મુખદ્વારને ગુદાદ્વાર કહે છે જ્યાંથી મોટા આંતરડાની પ્રક્રિયા દ્વારા શરીરનો મળ બહાર ફેંકાય છે.

જનનેદ્રિયના બહારના વિભાગને બાહ્યયોનિ અથવા યોનિમુખ કહે છે. આ બાહ્યયોનિમાં મદનાંકુર (Clitoris) યોનિનો મોટો હોઠ અને યોનિના નાના-લઘુ હોઠનો સમાવેશ થાય છે. મદનાંકુર એ જનનેદ્રિયનો સૌથી વધુ ઉત્તેજક અવયવ છે. આ ખારેકના ઠળિયા જેવો અવયવ અનેક લાગણીપ્રધાન જ્ઞાનતંતુઓથી છવાયેલો છે અને એનો એકમાત્ર હેતુ જાતીય સુખના આનંદની પ્રાપ્તિ કરાવવાનો છે. ત્વચા-ચામડીનું છત્ર મદનાંકુરનું રક્ષણ કરે છે અને તે પુરુષના શિશ્ન (Penis) જેટલું કઠ ધરાવે છે.

યોનિનો મોટો અથવા બાહ્યહોઠ યોનિના મુખદ્વારની આજુબાજુ આવેલો છે. એ ચરબીવાળી માંસપેશીઓનો બનેલો છે. તેથી યોનિમાર્ગના મુખદ્વારનું પોચા ઓશિકાની જેમ આધાર આપીને સંરક્ષણ કરે છે. આ બાહ્યહોઠોની અંદર (નાના) લઘુ-હોઠ આવેલા છે. આ લઘુહોઠ જાતીય ઉત્તેજનાથી ખૂબ સંવેદનશીલ બને છે, અને જ્યારે ઉત્તેજિત થાય છે ત્યારે એમનો રંગ ઘેરો બની તે ડિપસી આવે છે - જાણે કે સોજો ન આવ્યો હોય !

યોનિ એ સ્નાયુઓની બનેલી ટનલ (અંદરથી પસાર થતો માર્ગ) છે જે ગર્ભાશય સાથે જોડાયેલી છે. યોનિ માસિક ઋતુસ્રાવને બહાર નિકળવાનો રસ્તો કરી આપે છે અને પુરુષના વીર્યને અંદર આવવાનો માર્ગ કરી આપે છે, જે જાતીય સંભોગની વેળાએ બહાર ફેંકાતું હોય છે. સાધારણ રીતે (ચપટું) ચપાટ, હવા નિકળી ગયેલા કુગ્ગા જેવી યોનિ અતિશય લવચિક (સહેલાઈથી દબાવી શકાય એવી) અને એટલી હદે વિસ્તરીત થઈ શકે છે કે પ્રવાહીનું શોષણ કરે એવો ડાટો (Tampon) છે. જે શિશ્ન અથવા પ્રસુતિ વખતે બાળકના માથાને પણ સમાવી શકે છે ! યોનિની દિવાલો સ્નાયુની બનેલી, નરમ અને સુંવાળી હોય છે. યોનિ ગર્ભાશયની ગરદનમાં અટકતી એક બંધ ખાલી જગ્યા છે. ગર્ભાશય એક એવી જગ્યા છે જ્યાં ગર્ભ-ધારણ કરેલું ઈંડું વિકાસ પામે છે અને સગર્ભાવસ્થા દરમિયાન બાળકમાં પરિણમે છે. ગર્ભાશય પેટના-ઉદરના નીચલા ભાગમાં-કટિબંધમાં (Pelvis) ઊંડાણમાં અને મૂત્રાશયની પાછળ આવેલું છે. ગર્ભાશય ચપટો, નાસપતીના (Pear) આકારનો એક પોલો અવયવ છે. એ કદમાં લગભગ વાળેલી મુક્ટી

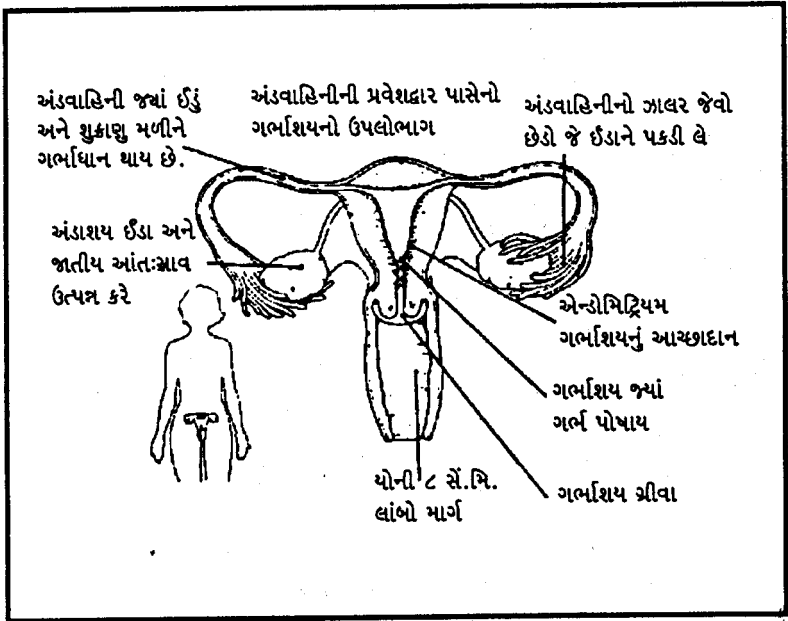
જેવું છે - ગર્ભાશય ની સ્નાયુવાળી દિવાલની અંદરની બાજુએ એક ખૂબ જ રસાળ આરંછાદન છે જેને (એન્ડોમેટ્રીઅમ Endometrium) કહે છે, આ આરંછાદનમાં જ ગર્ભધારણ કરેલું ઇંડું રોપાય છે. અને જ્યારે સગર્ભાવસ્થા નથી હોતી ત્યારે આ આરંછાદન માસિક રક્તસ્રાવનું (Shed) બને છે.

ગર્ભાશયની ગરદનને ગર્ભાશય-ગ્રીવા (Cervix) કહે છે. ગર્ભાશય ગ્રીવા ગર્ભાશયને યોનિ સાથે જોડે છે, અને એમાં (ક્રિપ્ટસ Crypts) નામની વિશિષ્ટ ગ્રંથિ આવેલી હોય છે જે બેક્ટેરિયાને ગર્ભાશયની બહાર રોકી રાખવામાં મદદ કરતું (Mucous) મ્યુકસ ઉત્પન્ન કરે છે. આ ગર્ભાશય ગ્રીવામાં ઝરતું મ્યુકસ જ્યારે ઇંડાં પરિપક્વ થયા હોય છે ત્યારે વીર્યને ગર્ભાશયમાં દાખલ થવામાં પણ મદદ કરે છે.

બે નલિકાઓ જે (Fallopian tubes) રજવાહિનીઓ તરીકે ઓળખાય છે. એ ગર્ભાશયની ઉપરની બંને બાજુએ ડાબી-જમણી એક એક આવેલી છે, અને લગભગ ૧૦ સે. મી. લાંબી છે. એ લગભગ સ્પેગેટીની ભૂંગળી જેટલી જાડી હોય છે. પ્રત્યેક રજવાહિની એક સાંકડો માર્ગ તૈયાર કરે છે જે પેટના પોલાણમાં અંડાશયની બાજુમાં (પછીથી વર્ણવવામાં આવશે) ફનેલની જેમ ખૂલે છે. રજવાહિનીના છેડા બંને અંડાશય પર એવી રીતે વીંટળાયેલા હોય છે જેથી ઇંડા માટે અંડાશયમાંથી ગર્ભાશયમાં જવાનો માર્ગ બની જાય છે. પ્રત્યેક રજવાહિની ઘણા બધા સિલિઆ (Cilia) નામના ઝીણા વાળથી આરંછાદિત હોય છે. જે ઇંડાને વ્યવસ્થિત રીતે આગળ ધકેલવાની ક્રિયા તાલબધ્ધ રીતે કરે છે. અર્થાત્ આ રજવાહિનીઓ માત્ર ઇંડું વહન કરવાનો માર્ગ નથી એનાં બીજા કાર્યો પણ છે, જેવાકે ઇંડાને અને પ્રાથમિક ગર્ભને પરિપક્વ કરવા સિવાય શુક્રાણુ કોઈપણ એક રજવાહિનીમાં ઇંડાની સાથે મળી જઈ ગર્ભ ધારણ કરે છે. બે બદામના આકારના અંડાશય કટિબંધની બંને બાજુએ એક-એક ગોઠવાયેલા અને રજવાહિનીઓમાં જકડાયેલા છે. અંડાશય બે પ્રકારનાં કાર્યો કરે છે, તે ઇંડા (સ્ત્રીબીજ) ઉત્પન્ન કરે છે અને આંતરસ્રાવ ઉત્પન્ન કરે છે. દર મહિને સ્ત્રીબીજ ઉત્પન્ન કરવાને સમયે પરિપક્વ સ્ત્રીબીજને - અંડાશય બહાર કાઢે છે. આ (સ્ત્રી-બીજને) ઇંડાને રજવાહિનીનો પંજા જેવો છેડો (રજવાહિનીને છેડે આવેલા પંજા જેવા રેસાવાળો ભાગ) ઝડપી લે છે અને રજવાહિની તરફ ધકેલે છે.

આ (સ્ત્રીબીજ) ઇંડું કેવી રીતે રજવાહિનીમાં પહોંચે છે ? જ્યારે સ્ત્રીબીજ તૈયાર થાય છે ત્યારે, અંડાશયમાં પરિપક્વ સ્ત્રીબીજ નાના કોશમાંથી ફૂટીને બહાર નિકળે છે - આ કોશ ફાટીને પરિપક્વ ઇંડું બહાર નિકળવાની પ્રક્રિયા અંડાશયની સપાટી પર નાનકડો જવાલામુખી ફાટી નિકળવા જેવી લાગે છે. આ વખતે રજવાહિનીનો પંજા જેવો છેડો (Fimbria) ટેન્ટાકલ્સની જેમ (પકડવા માટેનો પ્રાણીનો સુક્ષ્મ લવચીક મૂછ કે

સૂંઠ જેવો અવયવ) અંડાશયની સપાટી ઊંપરફરી વળે છે અને સાચા અર્થમાં ઈંડાને ગળી જાય છે - ઈંડાને ઝોના પેલ્યુસીડા (Zona Pellucida) નામનું કવચ હોય છે, જે લગભગ શનિની આસપાસના કુડાળ જેવું લાગે છે. આ કવચ કોરોના સેલ્સ (Corona Cells) નામના એકસરખા કોશોના ઝુમખાથી ઘેરાયેલું હોય, જે સ્ત્રીખીજને પોષણ આપવામાં સહાયરૂપ થાય છે. આ કોશો ક્યુમ્યુલસ ફોરસ (Cumulus Phorus) તૈયાર કરે છે જે ચિકણું ઘટ્ટ દ્રવ્ય હોય છે જે સ્ત્રીખીજનું રક્ષણ કરે છે. અને રજવાહિનીના વાળ જેવા સિલિઓને ઘબકવામાં મદદ કરે છે જેથી સ્ત્રીખીજ ગર્ભાશય તરફ આગળ વધે છે. એક વહન કરનાર પટ્ટાની જેમ. હવે સ્ત્રીખીજ રજવાહિનીના સંરક્ષણમાં જ અટકી રહેવું ખોઈએ જેથી શુકાણુ ખેંચાઈને એના સુધી પહોંચે.

આ. ૧.૧. સ્ત્રી પ્રજનન -તંત્ર

અંડાશયમાં લગભગ ૨૦ લાખ જેટલા ઈંડાં હોય છે જે લગભગ છ માસ સુધી જીવંત રહે છે. જેમ જેમ સમય આગળ વધે તેમ ઈંડાંની સંખ્યા ઘટતી જાય છે અને જન્મ સમયે ફક્ત ૩,૦૦,૦૦૦ જેટલા સ્ત્રી ખીજ ઈંડાં બચે છે - જિંદગીભરનો જથ્થો, ગર્ભ-ધારણ કરવાના સમય વર્ષો દરમ્યાન આમાંથી ૫૦૦થીએ ઓછા ઈંડા રજવાહિનીમાં ધકેલાય છે. પ્રત્યેક માસિક ઋતુસ્રાવ દરમ્યાન એક વાર. બચેલા ઈંડામાંથી એક ઈંડું

